

Nemzeti Társalkodó

KOLOZSVÁRTT

32-ik szám.

PÉNTEKEN,

Aug. 9én

1

8

4

4

Tartalom: O'Connell híresb vád-társai. Az ismeretlen isten. (Beszély Sandtól.) Levelek.

O'Connell híresb vád-társai.

1.) Steele Tamás.

Nem ritka jelenet az emberiség évrájzáiban, miszerint nagy hivatású szellemek mindig találnak önkéntes eszközöket, kik magukat célzataiknak alárendelik 's terveik kivihetésére segédkezeket nyújtanak. Az ilyenekről korántsem kell lenézőleg gondolkozni, mert gyakran magok is nagy tehetségekkel megáldott egyének, — 's ezek sorába számítható kétségkül Steele Tamás is, a' nagy izgató főbeszerzője.

Steele Tamás született 1795 körül egy íróni várban Clare megyében; ivadéka egy hajdon nagy jószágos családnak, 's kitűnő tudományos képzésben részesült Oxfordban, hol a' „magister artium“-i akadémiai oklevelet nyerte meg. Széles ismereteit tanusítják több értekezései a' newtoni természettan felett, 's e' híres angol természetvizsgáló iránti tisztelgetést azáltal nyilvánítja, hogy a' számára emelendő emlékoszlop eszméjét ő adá 's annak létrehozásán hathatósan működött. Az íróni

csatorna-építések körül is nagy érdemeket szerzett magának.

Legkitűnőbb vonása azonban lelkének a' népszabadság melletti ernyedhetetlen küzdelme. Mert nem mint katolikus — Tamás buzgó és szigorú protestans — vevé fel Írhon ügyét Anglia ellen, 's nem csak itt, de máshol is tetteg bizonyítá ezen lélekirányát. Midőn Riego Spanyolhonban az alkotmány-szerű szabadság ügyében lobogóját felüté, Steele minden birtokát zálogba veté, 's egy hajót készítte fel, mellyen a' spanyoloknak fegyvert és katonát vive segédül. Később a' belgáknak egy segédserget ajánla, elébb nyert sebeinek daczára elszánva magát ottan is cselekvőleg lépni fel. Írthonban nagy befolyású tagja volt a' „szabadítórendnek“, melly gyakran üléseket tartott az ő várában. Bár romladozott ez némileg, de az irektől szent helynek tartatik: itt íratott alá 1688 a' limeriki szerződés, melly az ír népnek szabadságai fentartását ígéré. E' várban tevék le esküjüket Steel kezeibe a' rendbe beállók.

Hihetetlen ragaszkodással és hűséggel csatolta magát O'Connellhez Steel Tamás. Olly teljesen alárendelte ő egész szívét és lelkét, minden gondolatját és akaratát a' nagy izgatójának, hogy ennek hatalomszavát katonai hódolással követi, 's több idők óta ápolt nézeteit is legott felhagyja, mihelyt O'Connell

helyeslését nem bírják. Mindenestül eszköz gyanánt adta ő magát O'Connell kezébe, 's gyakran tette már azon nyilatkozatot, miszerint ha parancsolná neki O'Connell, egy puskaporos hordóra ülni 's azt a' légbe röpitni, parancsának rögtön engedne. Bármi tulajónak látszik is e' ragaszkodás, még is, ki csak ismeretes a' Tamás természetével, nem fog ez állítás valóságában kétkedni. 1829, az emancipatio-törvény keresztülmente után, mellynek kivivásán ő minden erejéből dolgozott, különös módon jelentette volt ki a' nagy izgató iránti hódolatát. Egy diadalmenet vála O'Connellnek Dublinon át készülöben, ugyan ekkor legmérgesebb elleneitől, kiknek gyűlöjete majdnem az örütségig ment vála, azon fenyegetés ádaték tudtára, hogy töstint föbe lövik, mihelyt csak bátorkodik egy rendkívüli pompával kiékesített diadalszekeren a' főváros utcáin végig kocsizni. Közönségesen hitték akkor e' fenyegetést, mert már esett volt vagy két izben merény az O'Connell élete ellen, 's előjátékul háza minden ablakát beverték volt a' dublini tanulók. Hogy azért ellenei dühének lehető következményeit elláritthassa, kinyilatkoztatá Steele, mikép ő O'Connellhez ülend a' kocsiba, saját testével imádott bálványa testét védendő. Mit meg is tön, 's az egész menet alatt O'Connell előtt állott, 's talán illyképen hiúsítá meg a' célba vett merényletet.

1851ben Steel elfogatók O'Connellel együtt egy proclamatio megsértése miatt, mellyet a' népgyűlések elnyomására adott volt ki az alkirály. De a' parlament feloszlása a' vádpör tovább folytatását félbeszakasztá. Egy más alkalommal hasonló okból törvényszék elé állított, hol önvédelmét olly ügyesen vivé, hogy a' vád alól felmentetett.

Az ő működésének lehet főképen tulajdonítani, hogy az Irhonban eleitől fogva divatos pártoskodások a' pórok közt megszűntettek, 's számtalan, félig politikai félig helységi pártok rábirattak arra, hogy oktalan versengéseikkel hagyjanak fel az öszves hazának üdvére. Megvetve a' túlfinomodott társas nagyvilág izetlen szabályit, 's rendkívüli előszere-ttel viseltetve a' szilárd és egyszerű iránt, bizonyos természeti nyers őszinteséggel 's fölöttebb vonzó jellemi nyíltsággal bír Steel Tamás, minélfogva majd bamulatos hatalmat szerzett magának a' köznép kedélye felett.

E' tulajdonságának köszönheti az O'Connell-től rábizott fő-béke-szerzői hivatal is, valamint azon csudálatot gerjesztő sikert, melly az ő törekvéseit e' részben követte.

A' Steel befolyásának Clare megyében tulajdonithatni részint O'Connell első izbeni megválasztatását azon megyében. Ő vezeté O'Connellt ez alkalommal a' választók elibe, 's ajánlá őt szeretetökbe 's pártfogásukba. Több év óta az O'Connell személyétől csaknem elválhatlan, követte őt minden utazásain, hanemha békeszerzői tisztjénél fogva Irhon távolabbi vidékeire volt elhiva, hol csendzavarások történtek vagy lehettek készülöben. Az ő egykor virágzó vagyoni állapotját igen is megrontotta ihleményes szellemi-ránya.

Külsejében souveraini megvetés mutatkozik a' törvényszerű öltözeti rend ellen, midőn kemény tél közepett is láthatni őt fejéresre hajló gyolcs nadrágban. Mostanság abban is figyelemmel látszik lenni hivatalos tisztje iránt, hogy félig katonás egyenruhát kezdett viselni.

Talán némelylyek előtt lélektani rejtélynek látszik hogy egy eredetileg olly önálló szellemű, magos tudományi miveltségű férfi, olly mélyen és feltétlenül alárendeli magát egy másiknak. Ha nem tévedünk, maga Steele is tökéletesen érzi 's ismeri szellemének e' túlcspingó irányát, de e' mellett fékezhetetlen erős vágyódása van tettekre, 's ez páruva azon ihlető csudálattal és szeretettel, mellyel O'Connell iránt viseltetik, erkölcsileg kényszeríti őt csupa eszközévé lenni a' nagy agitator alkotói lángszellemének. Innen fejthetni meg, milly csendes alázattal fogadja nem ritkán a' nem éppen szelid utbaigazításokat és feddéseket, miket O'Connell hozzája intéz elhamarkodott lépései miatt, mellyek az ő terveivel vagy célzataival tán ellenmondásban volnának.

2.) Barrett.

Mint Steele, Barrett is protestans, mint egy ötven éves férfi, szerkesztője a' Pilotnak, egy hetiben háromszor megjelenő esti hirlapnak, mellyet ő részint O'Connell indításából 1829 alapított. E' hirlap akkor vágytársá gyanánt lépett fel az Evening postnak, melly a' catholicus papság organuma volt. Minthogy O'Connell ezzel ellenkezésben élt

a' tájatt, zárva vala az Evening post előtte, ohajtá azért maga és céljai érdekében egy saját lappal rendelkezhetni, mi a' Pilot szerkesztésére adott alkalmat. Barrett csak 1830 jutott nagyobb politikai jelentőségre, midőn bizonyos iratért, mellyet lapjában közzé tett vala, közkereset alá vették a' kormánytól. Ezen iratot O'Connell küldte volt hozzá 's ő azt, az író nevének kitétele nélkül, lapjába iktatta vala. Midőn vonakodnék állhatatosan, megnevezni a' cikknek íróját, mint szerkesztő négy évi fogságra ítélték, mit kéntelen vala ki is állani. E' politikai mártíromság csakugyan sok tekintetben lön meg jutalmazva, 's különösen egy olly szövetségre törre meg utját, melly után szive régtől fogva ohajtozott vala. Barrett már évek óta egy szeretetre méltó, nagyon tehetős lány körül sürgött kéréseivel, de mindig siker nélkül. Mindazát midőn olly önfeláldozó hódolatnak adta volna jelét a' szabadító iránt, az Irhon hőse mellett ifjudad lelkesültséggel rajongó ir lány honszerető szive levivatva érezé magát 's hálaérzetből igéré az ő hűségét kezével jutalmazni, 's ugy is lön: a' fogoly négy évi szenvedések kitételével a' börtön tompa üregéből az innepileg díszes oltár elibelépett, a' legedesebb díjban részesülve, mit csak várhatott. O'Connell is igyekezett minden képzelhető módon megköszönni a' hozzá mutatott hűséget. Hogy szaporithassa a' Pilot előfizetőinek számát, azon ígéretet adá Barretnek, miszerint az ír néphez intézendő minden felszólításait 's egyéb közleményeit legelőbb is az ő lapjában fogná közhírré tenni. Természetesen rendkívül nőtt ezáltal a' Pilot olvasóinak száma, mert minden igazi ir nagy kíváncsisággal kap azon, mit „Dani király“ alattvalóival tudatni méltóztatik. Különb Barret mint író nem igen jelentékeny, stjlje egy kissé modorszerű az alliteratio iránti nagy szereteténél fogva, mellyet mindenhol fitogat, és Paddy sokkal egészségeseb, virgonczabb elmével van felruházva, hogysen ez erőltetést, a' személy iránti minden méltánylata mellett is, többszöri csipdezek nélkül hagyhatta volna.

3.) Duffy.

Duffyt mint író a' megtestesült Irhonnak lehetne nevezni, annyira tükröződik benne minden sajátsága, minden oldala az ir

nemzetiségnek: legkivált annak őspoetai írása és forróvérűsége. Duffy jelenleg mintegy harmincz éves, több ideig tudósításokat írt több irlap számára, mig 1842 saját lapját „a' nemzetet“ alapítá. Duffy lapjában elhatározott radicalis irányt veve föl, melly szorosan nemzeti alapon gyökeredzve, a' legszenvedélyeseb megtámadásokat az angol uralkodás ellen olly erős lánggal intézé, melly a' felingerült nép lelkiületével a' legteltjesben hangozék össze. Olly hurt illetvén Duffy, melly minden ir keblében hatalmas viszhangra talált, hitel feletti igyorsasággal terjedt el lapja honszerte. A' szenvedélyes nyelv, mellyet Anglia ellen 's a' repeal érdekében szünet nélkül folytatott Duffy, még vonzóbbá lön a' bájos modornál fogva, mellybe ő magasztosult, nemzeti érzeményeit rubázni olly igen tudja. De nem csak egy ellentállhatlan erővel hullámzó prósa van neki hatalmában, melly sebes folyamat merész ömléssel küldi a' népérzet örök izgalmu tengerébe, hanem a' lyrarai népköltészetben is több reudbeli munkái által mesternek mutatta magát. Kivált költeményei, szerettek az ő elveinek nagy kiterjedésű befolyást a' nép szívében, mi az angol nemzet iránti ingerültségnek állandó tápszerű szolgáló. Azon versei, mellyek miatt a' napokban vádoltatott, ritka költészi tehetség 's a' népies költészetbeni nem gyanított képességéről tesznek bizonyosságot. E' fékezetlen erős tüze nyelvének talán némi összefüggésben áll az ő szenvedő egészségével 's untalan ingerkedő kedélyhangulatával. Nem tekintve ezen testi állapotját Duffynak, egy igazi, tökéletes képviselőjét látjuk a' zöld szigetnek benne; ő valójában, a' mi idománál fogva minden íróni, a' szónak igaz értelmében költő.

Az ismeretlen isten.

(Beszély Sandtól).

Diocletian korában, midőn a' keresztény vallás vér és üldözés között kedvező szerencsével terjedett, Pamphil egy cezareai pap Romába vándorolt, segélyét az isteni ügyben munkáló férfiaknak mint Cajus Quintus és az apostolok több más buzgó követőinek fölládozandó. A' kegyes férfiak magukat vértanúságra készíték, hogy a' pogány élet szennye keresztény vérral mosattassék le. Még nem

aludt volt ki Jézus égő áldozatának tüze, még tanítványi áldoztak a' füstölgő oltárokon, hogy ismét megváltassék a' világ, 's hogy isten maga, megrettenve az emberek undorító bűnein, jogosságának mérlegébe, ellen-súlynak ezen aljas étellel, még néhány győzelmi pálmával elhalt embereket telessen.

Egy rövid és lelkesítő tanítás után, melyet a' hívő sereg mindig, mint lehetőleg utólsót hallgatott, — mert reggelenként igen gyakran hiányzott a' pásztorok elől vagy egy bárány, és a' de profundis lassan hangzott a' sirboltokban — Pamphil egyszer este későn társaira áldást adva, 's nekik érzékenyen búcsut mondvá, mély hallgatás közt láttatott eltávozni a' katakombák sötét boltjai közé. Inkább mint valaha érzé ő most magát egy kimagyarázhatatlan fájdalomtól meglepetni; a' határtalan szeretet benne fölédredett 's jobban erősítette ezen áldozatra szentelt férfiaknál; lelke osztozott a' földi keservekben 's az isteni ihletés örömeiben.

A' keresztény pap már oltár előtt álla, de nem borulva még imádkozásra. Bőjt által megsoványult testének gyengesége, a' sirbolt nedves hidege, a' mindennapi megható és ünnepélyes búcsu, a' koporsó látása, melly több mint egy hónaptól fogva friss megcsontított holttestet fogadott be: mindez őt magába szállítá, magas és rettenetes vizsgálódásokra. Leborult végre az üdveztő képe előtt, 's fölkiáltott: „ha nekem, ó uram, e' pohárt kikkell ürítenem, engedd a' seprejét; és ha engem e' koporsónak kell magába zárni, engedd, legyen meg az holnap, hogy ne lássam több társaimat abba temettetni, és hogy szemem könnyüi végre fölszáradjanak!”

E' pillanatban lassu kopogtatást vett észre egy ajtón mellyet a' hívők belőlről bezártak volt, hogy ezen földalatti szobának csak egy kijárása legyen, 's hogy ne olly könnyen támadhassák meg — 's ez volt, mellyen keresztül látta Pamphil hiveit előle kimenni; az, ki most itt kopogtatott, vagy hirnök, vagy távol vidékről vándorolt társ lehetett, ki üldözések miatt vala kénytelen a' sirboltokban menhelyet keresni. Késelem nélkül ment az ajtóhoz Pamphil — 's a' zárt kinyitá. Ő azt gondolta, hogy a' várakozóban Cezareaban elhagyott Euseb barátjára ismerend, ki természetesen fölülí hevessege miatt jött oda a' martyrkoszoru keresésére. Vagy hihetőleg azt

vélte, hogy hirtelen meghallgatá isten könyörgetését 's a' kívánt gyilkost elküldötte. Azonban minden pillanatban kész levén isten előtt, csöndes hangon kérdezé: „mit kívánsz?” 's az ajtót fölnyitá.

Ekkor ő egy mélyen befátyolozott női alakot pillantott meg, ki félénken előlépven mondá: „Ne tégy martyrrá, ne öl meg engemet! Én ugyan pogánynő vagyok, de nem azért jöttem, hogy eláruljalak, hanem kérni istenedet!”

„Istenünk ezt mondotta: „fizess jóval a' rozserét,” felelt Pamphil: „mi nem ölünk meg senkit, 's nem teszünk senkit martyrrá, kik minket elakarának árulni. Lépj előbb, nő, és kérd az igaz istent!”

„Ugy zárd be elsőbb az ajtót ismét,” viszonzá a' pogánynő, „mert ha valaki engem itt találna, mint kereszténynőt bevádolnának 's kinpadra huznának, hogy belőlem titkaitokat kivehessék.”

A' pap bezárta az ajtót, 's midőn ujjal a' nő felé fordult, meglátá, hogy a' fátyolát levette, gazdagon van öltözve, és csoda-báju ifju-szép, bár arczvonalai megfogyás- és fájdalomra mutattak. — „Ki vagy te?” kérdezé most a' pap „és mit kérsz te itt? Istenünk oltára itt van, segélyül akarod őt híni, ugy melléd leterdelek kéresem meghallgatásaért esdeni.”

A' nő felelet nélkül, félénken és kíváncsian tekintte maga körül, 's midőn az oltáron égő lampafényénél a' véres terítővel fedett koporsót megpillantá, megijedve vonult vissza 's fölkiáltott: „Te azt mondád, hogy nem öltök és nem kintatok, és mégis vért és koporsót lehet itt látni?”

„Leányom,” viszonzá a' pap, „az társaink vére, kik a' tiedtől ölettek meg.”

A' pogánynő csendesülni kezdett, de még mind mélyen sohajtozott.

„Isteneink,” kezdé a' nő, „nem olly kegyetlenek mint mi; nem hasonlitanak Gallia és Germania isteneihez, kik az ember-áldozatok után vágynak, a' mieink a' hekatombák tüzhelyeiben gyönyörködnek, és a' fiatal telen első bornya kedvesebb Mars istennek, mint a' csatákban kiontott vér. Higyj nekem, Krisztus papja, isteneink kegyelmesek és könyörülők, az öröm náink kellemesb mint a' kegyetlenség; most azonban mély álombakellett szenderülniök, és Hebe, a' szőke Hebe, a'

Lethéből ambrozia helyett nekik vizet ajándékozott, mert ők minket elhagyanak, és úgy látszik hogy sorsunkkal mitsem bajlódnak. Hogyha pedig az emberek elhagytak az istenektől, úgy északi barbarékhoz hasonlítanak. Én részemről, én soha sem szüntem meg őket kötelességem szerint szolgálni. Mindeneket megelőzve buzgó valék az istennők tiszteletében, és igyekeztem rangom és tehetségem szerinti áldozatokkal őket hozzám kegyelmesekké tenni, mert gazdag vagyok, a' patriciusok közé tartozom 's Leának neveznek."

"Igy tehát te fényed és szépséged által igen nevezetes nő vagy és mégis hozzánk jövel a' halál és üldözéssel dacolni? így neked mélyen kell érezni az emberi örömek hiúságát és gyötrelmeit."

"Öreg?" folytatá tovább a' nő, „erősen érzem a' hiúság csapásait, a' kéjekben elég élvezet találtam én, és mivel még ifju vagyok 's rajtam a' komorság uralkodik, az éghez folyamodom segélyért, hogy az első örömeimet adná vissza — de nem hallgattak meg az istenek, kikhez folyamodtam 's kiknek áldozatot vittem. Hasztalan zaklattam o Venus, templomod ajtaján! hasztalan áldoztam neked hatpár téjfehérségű afrikai ifju galambot; hasztalan tettem le győzedelmes Junó, öledbe reszkető kézzel 's hervatag ajakkal a' drága övet, melylyet te is egykor kölcsönöztél volt, mint mondják, midőn halhatlan férjed szerelmét, az istenek atyjáét ismét elakartad nyerni! Nem tettél neked e' hatalmat átkölcsönözni, ó hamar feledékeny istennő, és te méltóságos Junó, az Olümp uralkodónéja nem adád nekem kárpótlásul kevélységedet. Hasztalan himeztem tyrusi fátvolt, hogy o Pallas neked szenteljem! Te sem adsz sem bölcseséget sem pedig kéjt a' szellemi foglalkozásokban. És van-e dús ajándék, o Hebe, melyet másokat megelőzőleg oltárodra ne vittem volna az ártatlan tinók és éves bárányok közül! Eltűnt a' bájos kor, midőn láthatlan kezéd kedvenczed homlokáról az először feltűnt redőket letörölte, midőn gyöngéd szerelmed mindennap fris rózsákat mosolygott ajkára. Te megengeded arczomon könyüim folydogálni, és hogy szívárvány színűszemeimet fátvol borítsa. És te o Cupidó a' nap fia! nem áldoztam-e neked ifju nyulacsát, mielőtt a' hegy kedves és gyöngé zöldjét kóstolhatta volna? Nem hoztattam-e számodra myrtust, mely

Amathosz és Gnidosz csalitjain virul Hellászban, hogy bimbói oltáridon kinyiljanak? Amor, Amor! engem te is elfeledtél! Istenek és istennők hallgatva 's nem elég örömmel fogadtátok áldozatomat? Panaszaim nem jutottak meg eléggé hozzátok? Hová lett azon idő vagy pedig mikor leend, hogy valahol az istenek valamelyike meghallgasson 's vigasztalást nyujtson? Jelenjen meg az északon vagy keleten, vagy Afrika vidékén, hol az istenek feketék, vagy Izraelben, hol mint mondják, csak egyetlen egy és örök istenben hisznek, ha csak egy is ezek közül meghallgatand, úgy számukra leggazdagabb ajándékot viszek 's papjaiktól mit sem tagadok meg. Szólj tehát, öreg, kérd meg jóodat, ha valljon a' galileai isten a' miéinket hatalmába vette, hogy azok siketek levének!"

"Asszony" felelt Pamphil „mi semmi ajándékot nem fogadunk el és semmi jóslatot nem mondhatunk."

"Mint tisztelitek ti az istent?" folytatá Lea, „és ő mi hasznatokra van?"

"Ő nekünk beszédét kinyilvánította, de nem lakik azért bálványképekben. Nincs szüksége semmi földi áldozatra; csak a' hű szivek tiszteletét 's szeretetét kívánja; minden papjai és mindazok, kik a' Krisztust tisztelik, szegénységet és alázatosságot fogadtak föl."

"Tehát ti mit sem kértek tőle, és neki semmije sincs, hogy titeket megajándékozhasson? Meglehet hasonló a' fatumhoz, mely minden istenek fölött uralkodik, de egyszer megtett határozatát, minden kérésre is, megváltoztatni nem képes?"

"Istenünk minket megért 's meghallgat, és hogy nyelveden szóljak 's hogy engem fölfoghass, figyelj, a' fatum is engedelmeskedik neki, mint szolgál urának. Akarata uralkodik a' mindenség fölött és előtte nem volt más isten. Hallgasd beszédét, tanuld törvényét, 's akkor meglátod, hogy könyűrületességében drágább kincseket lehet találni, mint a' világ minden hiúságaiban."

"Nekem," viszonzá Lea, „minden titkaitokat megkell-e előbb tanulnom, hogy istenetekhez fohászt bocsáthassak, és csak úgy hallgatandja-e meg kérésemet? Ez nem lehet; úgy isten veled, mert életem nem engedi, hogy tanitástokat hallgassam, 's ezen fölül pedig az üldözések is utolérnének. Azt gondolám, ha itt számára áldozatot teszek le,

nekem felelni fog, 's megújult reménnyel hagyhatlak el tégedet; de mivel papjaitoknak megtiltattott, hogy a' pogányok kérését el ne fogadják, még egyszer tehát Venushoz kell folyamodnom, hogy a' világ kékjét nekem ismét adja vissza, vagy Vestához, önmegtartóztatásom védeni."

„Megállj!” szolt szeliden Pamphil, „az isten megtiltá nekem, hogy őt esztelen 's bünteljes könyörgéssel ne terheljöm; — szinte azt vélem hogy te az évek romjait 's a' földi szerelem elröpülését fájlalod. A' Krisztus szava ezt mondja: a' lélek szépségében, a' tiszta szűz szeretetben áll az isten előtt egyedül kedves szépség és szeretet. De ha én minden szavadat megfontolom, úgy látszik hogy te rabja vagy egy közös bűnnek, melly nyomorgatja népedet, azaz unalom és hiúságban szenvedsz, 's kéntelen vagy rosztat cselekedni Te hajlasz még mesés isteneidhez, kik véleményed szerint az egymással ellenkező ajándékokat is megadhatják, mint szüzességet és testi kéjlegést, tudományt és kevélységet, bölcseséget és tévelygést. Az, mit kívánsz, előtted is ismeretlen; azt, mi téged meggyógyíthat, nem ismered, 's ha neked megnevezném is, meg nem értenéd, mert pillanataink meg vannak számitva, mivel te itt csak egy órát akarsz tölteni, és mivel a' te istened idegen az igaz istentől, így neked alig elég egy év, hogy magadhoz térhess. Mégis hallgass reám! nézd istenünk képét, hajtsd meg előtte magad tisztelete jeléül, de nem ezen keresztfája hanem az isten fija előtt, kit ez ábrázol 's ki égben uralkodik. — Emeld föl lelkedet az örökkévalóhoz, és szükségedet helyezd keblébe. Ő jó, könyörületes isten, atyja a' szenvedőknek és nyomorultaknak, istene a' buzgók és az őt félők szeretetének. — Te és ő közte nincs közbenjáró, nincs pap, nincs angyal. Csak kérd őt hogy szived mélyét vizsgálja meg, ő inkább állítja mint magad, mi abban történik, és ha kéred, hogy őt igazán megismerd 's neki szolgálhass, kegyelmét fölötted kitöltendi, melly legdrágább ajándék és nagyobb vigasz mint az élet minden mulékony kéjei."

„A' tiédhez hasonló beszédet már hallottam“ folytatá Lea, „mellyet nekem azok mondtak, kik a' most keresztre kárhoztott názarethbeli istenhez folyamodtak, 's kit a' szeretet és kegyelem istenének neveztek;

és még is azt állítják, hogy ő nem hasonlít Cythere vagy Paphosz istenséghez, és így nem foghatom föl, micsoda szeretetről nevezed őt előttem. De mivel te megengeded templomodban hozzá esedezni, őt kérni fogom: mert ha a' hálhatlan istenek az emberek titkos gondolatait ismerik, úgy a' könyörgés nagy hatásu leend, mivel az jegye annak, hogy az ember egyedül csak benne remél."

„Tégy úgy mint akarsz, o sötétség gyermeke, ki a' világosságot keresed!“ felelt Pamphil. A' kegyelmes isten bocsássa szemeidre világosságát!"

(Vége következik).

Levelek.

V.

Sokszor merengtem gondolkozván szent hazámról, édes andalgásaim visszaringatának mult korára, míg dicső fényben élt az, birtván nemzetek félelmét és tiszteletét. Ném valánk mink mindig istennek illy elfeledt teremtései mint most, cselekvőleg álltunk mi a' világ szinpadán, hős szerepet vittünk ott melly nemzeteket lelkesít; és nemtelenek sem valánk tetteinkben.

Királyaink közül szenteket teremtett Europa becsülése, István, László homlokát apostoli fényiv ékíti, 's nevüket sok keresztény ember innepeli meg a' mai napig is. Ki nem ismeri hírét Nagy Lajosnak, kinek magos szellemétől meghódítva, nemcsak Nápoly de egész akkor olly magos fényben álló Olaszhon lábaihoz tettekoronáját, 's egy Hollós Mátyás dicsőségével nem élend-e mind végig a' világ történetében őseink emléke.

Mi volt e' korban Erdély? egy erőteljes alkotmányos nemzettestnek virágzó tagja; épen 's szabadon forgott benne a' vér, vidám nemzetélet fényének nyitak meg a' hontavas virágai. Birtunk jogokat 's megis tudtuk azt örzeni, birtokunknak fényt adott nemzeti fényünk, 's jogunkat trón 's egyes ember becsületben tartotta.

Mert egyesülve valánk Magyarhonnal, vagy is Magyarhon valánk, erős egy hon, 's még is a' külön nemzetiségek is alkotmányunkban erősek benne. Igazolják állításom a' székelek 's százok nemzeti gyűlései, hol a' központosult nemzetek egy erővel rendelkeztek polgári boldogságuk felett, nem apró megyei életre darabolva mint most, midőn nemzeti

mozgalmainknak csak egy egy 's többnyire pártos hirlap tengő organuma, vagy egy egy ritkán előforduló, 's kevés eredményt hozó hongyülés levén, még azt sem tudjuk mit tehetnénk egyesült lélekkel, trónunk, hazánk fényére 's nemzeti boldogságunkra. Ugy félünk a' nagyobb hatalomtól, pedig emlékezzünk csak vissza, soha Erdélyt Magyarhon felett a' trón nem nyomta, sőt inkább megkímélte, mint azt, mert csak adója magyarhonnak is bár parányi, de Erdélynek annyi sem volt; nem nyomott a' trón: de védett mindig a' hatalmasabbak nyomásai ellen. Emlékezzünk Mátyás moldovai táborában kelt kiváltságára, midőn Magyar Balázsnak tisztévé teszi hogy a' két alsóbb székelosztály jogait 's eredeti szabadságát, a' főrenddel sérthetetlenül megtartassa. Emlékezzünk reá mint jött le Nagy Lajos 's bünteté meg Tordán Tamás vajdát, hogy a' százok parányi adóján felül zsarolt. Emlékezzünk hogy a' beszterczei százokon zsaroló Szilágyi, Mátyás méltó haragja mián, melly nehezen menekült meg a' börtön kinaitól, ugyan azon Szilágyi ki a' nagy trónt és koronát ada. Alkotmány 's alkotmánytalan nemzeteket a' jog és irgalom védszárnyai alatt sértetlenül őrzött a' magyar királyság,—az utolsó is van példánk midőn a' hatalmasuló papok, a' ráczokon, oroszokon, vlakkokon, azon elvből hogy a' Krisztust illető tizedet mindennek fizetni kell, tizedet kívántak zsarolni; mint veri meg őket saját elvökkel 2k Ulászló. 2 decr. 45 art. ezt mondván: quia ipsae decimae, in patromonium Christi delicatae, a Christi fidelibus et non alijs schismaticis hominibus exigere solent, . . . ab ipsis Rascianis, Ruthenis. et Valachis nulla penitus decimae exigantur, 's nem is fizették soha e' korban a' tizedet e' népek, védvén az alkotmánytalan is a' kormány irgalma. Így oltalmazott belső nyomások ellen a' trón, külhatalmak ellen pedig többnyire úgy állánk meg, mint illet egy alkotmányos virágzó nemzethez, mind végig a' magyar királyok korában.

1526 a' mohácsi nagyszerű gyász év széttépte az elkorcsosult hazát; béke ez elhunyt ősek hamvaira! nem tudom sirassam-e azon kort, vagy átkozzam fariseusait. Mit látunk azon innen? romlást Magyarhonban, pusztulást Erdélyben. Hoztunk hiszem szép alkotmányokat fejedelmeink alatt, mellyeket azon-

ban most az ozmán majd fejedelmeink játszanak ki untalan. Földjeinket vérünkkel hizlaltuk meg hogy a' tar dusan arasson róluk, vagy egy Báthori Gábor elfajtalankodja. Pénzt vettünk: igaz hogy hazánk czimere volt rajta, de azt a' török verte fogához, vagy a' Kákóczi patakja sodorta el. És megszakasztók hatalmukat hogy másoknak legyünk hatalma alatt, egy nemes, egy szabad, egy független nemzet; ketté szakadtunk hogy mennénk tatár korbács alá, 's lennénk egy zsarnok hatalom jobbágyai. Hozánk törvényeket igaz hogy nemzeti nyelven; de olvassátok csak a' törvénylapjait. Ugy tetszik nekem midőn törvényhozó testünk feljajdul, mintha csak azért irták volna magyarul mert meleg volt a' fájdalom. Milly keserű könyecsepe egy szabad nemzetnek a' Comp. V. r. 45 edict. hova jutott a' nemzet elszakadva testvérétől, azon nemzet, melly hajdon országoknak parancsolt, mellynek csak egyet kelle mozdulnia hogy hódítson, im most így jajdul fel rabszolgailag: „Mivel isten után e' hazának megmaradása áll a' porta kedvekeresésében, melly is fundáltott az adóban, azért senkinek sem kedvezvén e' hazában kellett mostan adót felvetnünk. 'sat“

Ősi jogaink e' korban hányszor nem törpültek bábjátékká. Mit ért a' székelnek most a' Mátyástól nyert kiváltság? ők adóztanak, a' főrend már János Zsigmond alatt elkezdé rajtuk zsarolását, ért-e valamit panaszkodás? fegyvert fogtanak elkeseredésökben 's mit tett a' kormány? levagdaltatta orrukat, jobbágygá lett a' nép utolsó osztálya, melly addig nemes volt mint akárki más, gyalázatjokra két vár építettet, 's oda járt az addig szabad nemzet urdolgára; királyi jog ment azon szabad földre, melly addig az ősi nemzet kizárólagos sajátja volt. Mihály vajda, egy zsarnok, igaz hogy visszaadta jogaikat: de miért? hogy magyarvért ontának mellette, hogy aljasul megölték a' szegény fejedelem Báthori Andrást; így volt kéntelen az eltiprott nép nemzeti gyalázzal szerzeni vissza nemzeti szabadságát, így vesztett jogot midőn nyernie kellett volna, így nyert midőn gyalázatot érdemelt. Illy jogkezelés mellett hol volt az állományi élet célja melly honszerelmet, 's a' lélekben nemes tetteket ápoljon? Így játszanak a' magyarok jogaikkal is; a' magyarföld kellősközepén egy Báthori Zsigmond a' leglelkesebb magyarok fejéit levagdaltatja, 's míg csorg a' vér ka-

ezagya néz ki ablakán a' vértanúkra; 's mi volt a' legyilkoltak büne? hogy a' fejedelem egy kába szeszélye ellen mondanák oly tanácsot, mit az akkori szomorú körülmények közt kelle mondanok, 's mit halálok után a' fejedelem is átlátva követni kéntelen vala. A' szászok is megérezék Báthori Gábor hatalmát. És hol volt a' jogtalan nép iránti irgalom? vesd össze az Ulászlótól idézett czikket az Appr. 3 r. 5 czikkel, hol tizedet vesznek a' vlakkokon a' földesurak, szégyennek tartván a' törvényhozás hogy mások adjanak 's ők ne. És o hány példa történetkönyveinkben mind a' fejedelmek mind a' török égrekiáltó kegyetlenkedéseire! Két vámpír szitta csaknem mindig nyomorult hazánk vérét 's nem volt senki e' világon kihez testvéreleg folyamodnék, ki segéd kart nyujtana nyomorában.

Ekkora elnyomásában önként fejlettt vágy a' nemzet lelkében lerázni a' már hitében is ellenkező nemzet hatalmát 's így egyesültünk Magyarhonnal egy korona alá. Erdély nem mondhat panaszt a' felséges osztriai házra; mert körülményeink között nem hiszek a' föld kerekéségén egy kormányt is melly ugy megkimélte volna jogainkat, mint e' házbéli dicsőséges uralkodóink, és én ezt történeteinkből 's jogainkból meritett meggyőződéssel mondom. De panaszaink még is vagynak sorsunkra, mert nehéz egy elszegényedett esalád gyermekeinek külön hazát tartani. Nézzünk körül 's megessik rajta lelkünk, midőn a' nyomorult népről terhes adójáért az utolsó rongyát huzzák le irgalmatlanul; mert egy külön országot kell tartanunk, mig egyesülve kevesednének költségeink.

És e' három időkorunk rövid vázlata után kérdem most mindentől mikor volt Erdély boldogabb: a' királyok alatt-e midőn egy volt Magyarhonnal? vagy midőn különszakadva török ostor alatt élt? vagy most midőn Magyarhonnal egy korona alatt él ugyan, de elszegényedve még is mint külön ország az államany kétszeres költségeit hordja vállain.

Lehet idő hogy még egyszer feljajdul nemzeti testünk 's azt fogja kiáltani „isten után e' szegény haza megmaradása áll a' testvérnép egyesülésében“; az én meggyőződésemben el jött ez idő, midőn látom hogy a' korszellem minden nemzetiséget magnes gyanánt von össze körülünk. Az idő viharos jö-

vóvel fenyeget, és egyesülnök kell minden elemeknek a' polgáratok természetében, hogy a' történhető elemharczok között meg ne semmisüljenek.

Egyesülnünk kell akként mint hajdon egyek valánk, ha valaha még oly boldogok, oly dicsők akarunk lenni mint akkoron. Népünk hazánk jövője, trónunk fénye kívánja egyesíteni nemzeti erőnket. Egy gyökérből szivtunk mi Magyarhonnal életet, midőn fiatal cserként daczoltunk a' viharokkal; most szétvagdalt test vagyunk, mellyben az életet csak természeti szijjasságunk 's az ég különös irgalma tartja még. Elvagdalt test vagyunk, 's éltünk a' még egészen bennünk még nem hült ősi vér adja, és épp ezért mert még meleg a' vér, összeforrihat nemzeti testünk. Élünk mint szétdarabolt kigyó él nap alkonyatáig; de majd ha hanyatlani kezd napunk, utána tudunk-e repülni, vagy megkellend halnunk? Nem félttem én azon egyéni érdekeket mellyek hazám sok részét aggalommal töltik el ez ügy felett; elmondám milly szilárdul állának mind állományi mind egyéni jogaink, midőn együtt valánk; aztán hisz mi is magyarok vagyunk, és valljon Magyarhon lehetne valaha oly esztelen, hogy a' rokon nemzetek jogait tapodva önmagába verje a' kést? —

Én azért midőn látom hogy már Magyarhon nemzetek előtt kezd tekintélyt vivni ki, mig Erdélyről a' Királyhágon túl alig tud néhány lélek valamit, 's mind anyagi mind szellemi jóllétére még egy falás reményt sem nyujtanak neki jelen állásában sem föld sem ég; ohajtom hogy magyarhoni testvérimmel egy házban lakjam, de még ennél is közelebb: egy bórben! igen mert Erdély Magyarhonnal eredetileg nem is testvér, hanem kettészakadt egy test, 's két tagban sindő egy lélek, mellynek egyesülnie kell vagy elrohadni, főként a' levágott tagnak, mert a' nagyobb test még kiépülhet egy kar vagy láb veszést: de a' szegény lehullt tagnak pusztulnia kell előbb utóbb; így történetünkéből, így jogainkból, így a' természetből láthatjuk hogy egyesülnünk kell ha korunknak boldogabb jövőt ohajtunk.

Dózsa Daniel.